

Arş. Gör. Tunç İNCE
Sakarya Üniversitesi, Maliye Bölümü

HAM PETROL FİYATLARINDA NELER OLUYOR?

İlk Teşekkür Sağlık Çalışanlarına;

Şu sıralar en çok sorduğumuz soru, içinde bulunduğumuz küresel salgının ne zaman biteceği. Bunun cevabını sanırım biz veremeyiz. Sağlık alanında çalışan bilim insanları, yoğun biçimde salgına yol açan yeni tip Korona virüsün yayılmasını engellemek ve sebep olduğu Covid-19 hastalığını tedavi etmek için çalışmalarını sürdürüyor. Sorunun cevabını onlar verecek. Sağlıkçılarımız da bu mücadele de onlara zaman kazandırmak ve kayıpları minimuma indirmek için canlarını ortaya koyarak mücadeleyi sürdürüyorlar. Bu vesileyle hepsine sonsuz şükranlarımı sunuyorum. İyi ki varlar.

Özellikle konuya ilgisi olanların, çok sorduğu bir diğer soru da “ham petrol fiyatlarına ne oluyor?” sorusu. Bu sorunun cevabını arayacağım bu yazının yazılmasında beni yüreklendiren Dr. Hakan Yavuz hocama da şükranlarımı iletiyorum. Şimdi gelelim ham petrol fiyatlarına ne olduğuna.

Küresel Durgunluk Beklentisi;

Aslında “beklenen oldu” demekte herhangi bir beis görmüyorum. Geçtiğimiz yıl içerisinde birçok ekonomist gelmesi muhtemel küresel durgunluk senaryoları ile ilgili onlarca yazı yazdı. Ekonomik göstergelerdeki bozulmaların yanı sıra, dünya ticaret hacmi endeksi de aşağı yönlü bir hareketle ham petrol talebinin 2020 için beklenen ölçüde artmayacağı konusunda beklentiler oluşturmaya başlamıştı. Tüm bu beklentiler ile girdiğimiz 2020 yılının 3 Ocak’ında ABD’nin düzenlediği hava saldırısı ile Kasım Süleymani’nin öldürülmesi fiyatlarda kısa süre de olsa yukarı yönlü bir baskı oluşturdu (Brent petrol varili 68,60\$ 03.01.2020).

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Korona Virüsün İlk Etkileri;

Ardından şu an evlerimize kapanmamızın sebebi olan Korona virüsün 8 Ocak'ta Çinli yetkililer tarafından açıklanmasıyla, ham petrol fiyatlarında önü alınamayan aşağı yönlü hareketin ilk sinyalleri geldi (Brent petrol varili 65,44\$ 08.01.2020). 23 Ocak tarihinde toplanan Dünya Sağlık Örgütü, korona virüs için "uluslararası kamu sağlığı acil durumu" ilan etmek için erken olduğunu açıkladı. Aradan geçen bir hafta kararın yanlış olduğunun anlaşılmasına yetecek olmuş ki, 30 Ocak'ta toplanan örgüt, korona salgını için "uluslararası kamu sağlığı acil durumu" ilan etmek zorunda kaldı. Bu haberle ham petrol fiyatlarındaki aşağı yönlü baskı devam etti (Brent petrol varili 58,29\$ 30.01.2020).

Suudi Arabistan ve Rusya Arasındaki Anlaşmazlık Ham Petrol Fiyatlarını Etkiledi;

Dünya endişeyle Çin'de başlayan virüs salgınına takip ederken, korkutucu haberlerin gölgesinde 5 Mart'ta petrol ihraç eden ülkeler birliği OPEC ve 6 Mart'ta da OPEC dışı petrol üreticileri OPEC+ toplandı. Toplantıda hem beklenen küresel durgunluk hem de küresel salgın dolayısıyla oynaklığı üst düzeye çıkan ham petrol piyasasının dengelenmesi için toplam üretimin günlük 1,5 milyon varil kısılması noktasında görüşmeler yapıldı ancak mutabakata varılamadı (Brent petrol varili 45,27\$ 06.03.2020). Suudi Arabistan ve Rusya Federasyonu arasındaki anlaşmazlık, Suudi Arabistan'ın 1 Nisan itibariyle ham petrol satış fiyatlarında 6 ila 8 dolar arasında bir iskonto uygulayacağını ve mevcut üretim kapasitesi olan günlük yaklaşık 9,8 milyon varil olan ham petrol üretimini 12 milyon varile çıkaracağını açıklamasıyla devam etti. Ardından açıklama yapan Saudi Aramco ham petrol üretimini günlük 13 milyon varile çıkaracağını açıkladı. Bu haberle birlikte Rusya Federasyonu, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Irak da üretim artışı kararı aldı. Toplantıda günlük üretimin 1,5 milyon varil kısılması planlanıyordu ancak, Suudi Arabistan ve Rusya Federasyonu arasındaki çekişme dolayısıyla günlük üretimin yaklaşık 4 milyon varil arttığı yeni bir yola girilmiş oldu.

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

ABD'nin Etkisi;

Panik ortamına bir katkı da ABD Merkez Bankasından geldi. 16 Mart'ta Fed politika faizini 0-0,25 aralığına çekerek 700 milyar dolarlık bir parasal genişleme (Quantitative Ease) süreci başlattı (Brent petrol varili 30,05\$ 16.03.2020). Aynı tarihte Saudi Aramco CEO'sunun üretimi arttıracakları yönündeki açıklaması sonrası düşüş hareketi devam etti (Brent petrol varili 24,88\$ 18.03.2020). Brent petrol fiyatı 31 Mart'ta dip yaptıktan sonra (22,74\$ varili) az da olsa toparlanmış durumda. 3 Nisan itibariyle varili 34,88\$ üzerinden kapanış gerçekleşti. Bu yükselişin sebebinin, fiyatların bu düzeyde ne Suudi Arabistan için, ne de Rusya Federasyonu için sürdürülebilir olduğunun anlaşılması olduğunu söylemek gerekiyor. Rusya, 2020 için Brent petrolün varil fiyatını 42\$, Suudi Arabistan ise, Brent petrolün varil fiyatını 2020 için 60\$ civarında öngörmekteydi. Hesaplar da bu fiyatlara göre yapılmıştı tabi ki. Brent petrol varil fiyatının 22\$'ı görmesi tüm hesapları bozan bir gelişmeydi. Bunun sonucunda, OPEC ve OPEC+'ın 6 Nisan'da piyasalarda tekrar istikrar sağlanabilmesi için Suudi Arabistan'ın çağrısıyla toplantı kararı alındığı açıklandı (Normal takvime göre bir sonraki randevu Haziran ayındaydı). ABD başkanı Donald Trump'ın olaya müdahil olarak toplantı kararı alınmasında etkili olduğu biliniyor.

Brent Petrol Vadeli İşlemleri ▲ 34,83 +4,89 (+16,33%)

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

Gelecekte Ne Olur?;

Peki, bundan sonra ne olacak? Ham petrol fiyatları eski zirvesini (varili 139,83\$ 01.06.2008) yeniden görebilecek mi? Bu sorunun cevabını net bir şekilde vermek mümkün değil ancak akıl yürüterek bazı çıkarımlar yapabiliriz. İçinde bulunduğumuz krizin ne zaman sonra ereceğini, alışık olduğumuz gibi, bu sefer ekonomistler söyleyemeyecek. Dünya Sağlık Örgütüncü onaylanacak bir aşı ya da tedavi gibi çözümler içinde bulunduğumuz krizden ne zaman çıkabileceğimiz konusunda bize ilk verileri sunacak. Bu olana dek bu krizin süreceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü içinde bulunduğumuz durumda kimse önünü göremiyor.

2020 yılı için büyüme beklentileri şöyle:

Dünya %-2,1

ABD %-2,3

Çin %-0,1

Euro Bölgesi %-6,5.

Beklentiler böyleyken, ham petrol talebinin artmasını ve ham petrol fiyatlarının eski zirvelerini görmesini beklemek sanırım hayalcilik olur. Bunun yanında Dünya Sağlık Örgütü salgına kesin çözüm bulunduğunu duyursa dahi hemen öbür gün hiçbir anlamda salgın öncesi halimize dönemeyeceğiz. En basitinden küresel mal ve hizmet talebi uzun süre eskisi gibi olmayacak. Tüm dünyada küresel salgın dolayısıyla işinden olan milyonlarca insan var. Bu insanlar hiç ummadıkları bir anda, hiç ummadıkları bir şekilde işlerinden oldular ve bu duruma o kadar hazırlıksız yakalandılar ki, salgın sonrasında eski gelir düzeylerine (hatta daha fazlasına bile) kavuşmalar dahi, eskisi kadar harcama yapmayacaklardır.

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

İnsanların Harcama Alışkanlıkları Değişebilir;

Sürekli borçlanarak yaşamının bir krizle birleşerek getirdiği kaosu ve korkuyu iliklerine kadar yaşadılar. Geçen yıl Kasım ayında ABD’de 816 yetişkin katılımcıyla yapılan bir anket, ABD vatandaşlarının %45’inin bankada 1000\$’dan az parası olduğunu ortaya koydu. Vatandaşların neredeyse %70’inin 1-2 ay kadar geçinmeye yetecek düzeyde birikimi yok. Bu durumda içinde bulunduğumuz krizin bu insanların harcama alışkanlıklarına etki etmemesini beklemek düşünülemez. Harcama alışkanlıklarımız değişeceği için mal ve hizmet talebinin de eski düzeylerine geri dönmesi uzun sürebilir. Çünkü korona salgınının sebep olduğu kriz küresel olduğu için, alışkanlıklardaki değişim de küresel nitelikte olacak. Bu dönemde harcamadan daha çok tasarrufun ön plana çıkacağını düşünüyorum.

Küresel Talebin Düşmesi Ham Petrol Fiyatlarının Kısa Sürede Eski Seviyesine Yükselmesini Engelleyebilir;

Küresel talebin daraldığı (daralmaya devam edeceği) bu dönemde (sonrasında da) ham petrol fiyatlarının eski günlerine dönmesi zor (ama imkânsız değil, Trump faktörü diye bir gerçek var) gibi gözüküyor. Çünkü küresel talep eskisi gibi olmayacak. Kriz atlatılsa bile, ham petrol fiyatlarının eski seviyelerine (birkaç ay önceki 60-70 \$ seviyesi) yükselmesi, diğer her şey sabitken, ancak arzın kısılması yoluyla sağlanabilir ve öyle de oldu (Trump yaptığı bir açıklamada Suudi Arabistan ve Rusya Federasyon’unun günlük ham petrol üretimlerini 10-15 milyon varil düşürmesi gerektiğini ifade etmişti). Bu yöndeki ilk adım atıldı. 9 Nisan’da toplanan OPEC+ grubu, 1 Mayıs-30 Haziran tarihleri arasında ham petrol üretimini günlük 10 milyon varil azaltma kararı aldı. Ancak bu miktar piyasaların beklentisinin altında kaldı. Beklenti 15-20 milyon varil civarındaydı. Kısıntı miktarının beklentilerin altında kalması, fiyatların düşük seyretmesi dolayısıyla ham petrol stoklarının artacağı beklentisi ve hem OPEC hem de OPEC+ üyesi olmayan (iki birliğin de dışında kalan) petrol üreticilerinin (Norveç, Brezilya, ABD gibi) arzı kısılmaması gibi sebepler arz kısıntısının beklenen etkiyi yaratamamasına sebep olabilir gibi gözüküyor. Ayrıca Meksika da üzerine düşen günlük 400 bin varillik üretim kesintisini kabul etmek istemiyor. Bunun yerine günlük 100 bin varillik bir

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SAKARYA EKONOMİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SESAM

azaltma teklifinde bulduklarını açıkladılar. Konu G20 Enerji Bakanları toplantısında görülecek. Ayrıca OPEC'in 10 Haziran'da yapılacak olan diğer toplantısına kadar arz kısıntısının ve mevcut gelişmelerin fiyatlar üzerindeki etkisini gözlemleme fırsatı bulacağız.

Düşük ham petrol fiyatları, ülkemiz için bir avantaj mı?

Ham petrol üretimimiz ülkemiz ihtiyacının yalnızca %10 kadarını karşılayabiliyor. Haliyle ülkemiz net petrol ithalatçısı pozisyonunda bulunuyor. Bu açıdan bakıldığında ülkemiz için düşük petrol fiyatları bir avantaj gibi görünebilir. Nitekim salgın sebebiyle tüm dünyayı etkisi altına alan küresel krizi yaşamıyor olsaydık bu avantajı kullanabilirdik. Ancak üretim kanallarının ve talebin kısıtlandığı, dövizin yükselişini sürdürdüğü ve maliyetleri sürekli arttırdığı bu ortamda, ham petrol fiyatlarının avantajını kullanmamız mümkün gözüküyor.